

9.1.2019

Eduskunnan lakivaliokunta
lav@eduskunta.fi

Aihe: Lakivaliokunta torstai 10.01.2019 klo 10:00 / HE 29/2018 vp / Asiantuntijapyyntö

HE 29/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi sekä lakialoite LA 1/2015 vp

Eduskunnan lakivaliokunta pyytää Suomen Yrittäjien näkemyksiä otsikko-asiasta. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa. Samalla kumottaisiin voimassa oleva hallintolainkäyttölaki. Uusi laki olisi nykyistä täsmällisempi. Merkittävä muutos voimassa olevaan sääntelyyn olisi, että haettaessa muutosta hallinto-oikeuden päätökseen korkeimmalta hallinto-oikeudelta, muutoksenhaku edellyttäisi lähtökohtaisesti valituslupaa. Viittaussäännösten johdosta muutoksia tehtäisiin 51 lakiin. Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2019 alussa tai alkupuolella.

Esityksen tavoitteet ja oikeuden saatavuus (access to justice)

Esityksen tavoitteet ovat tärkeitä. Yksityis- ja oikeushenkilön prosessuaaliset oikeudet ja velvollisuudet hallintoasiassa eivät tällä hetkellä ole kaikilta osin yksiselitteisiä tai helposti ymmärrettäviä. Lisäksi on kannatettavaa, että lainsäädännöllä turvataan nykyistä selkeämmin jokaiselle pääsy tuomioistuimeen omassa hallintoasiassaan. Yksityisen henkilön, yrittäjän ja yrityksen oikeusturvan korkea taso on arvo, jota tulee edistää kaikissa hallintoprosesseissa kautta linjan.

Esitysluonnoksessa ei ehdoteta muutoksia virallisperiaatteeseen. Pidämme tärkeänä, että lakiin lisätään säännös tuomioistuimen prosessijohdosta, ts. asian käsittelyä ja selvittämistä johtaa tuomioistuin. Hallintoasiat kohdistuvat yksittäisen henkilön, yrittäjän tai pienyrityksen etuihin, oikeuksiin tai luo näille velvollisuuksia, minkä vuoksi kynnys saada oikeusturvaa pitää olla matala sekä kustannusten että asiantuntevuuden suhteen.

On perusteltua säilyttää nykykäytäntö, jonka mukaan hallintoprosessi ei edellytä pääsääntöisesti asiamiehen tai avustajan käyttämistä. Uusi pykälä oikeudesta itse käyttää puhevaltaa omassa asiassaan tukee henkilön oi-

keutta hakea tarvittaessa oikeusturvaa hallinto-oikeudesta. Suullisen valmistelun mahdollistava säännös voi edesauttaa tapauksen selvittämistä. Huomioon tulisi ottaa asianosaisen tahtotila.

Uuteen lakiin esitetään otettavaksi säännökset oikeudenkäyntikuluista. Esitys vastaa sisällöltään pääsääntöisesti nykytilaa. Pääsääntönä olisi edelleen, että hävinnyt viranomaispuoli velvoitetaan korvaamaan toisen osapuolen oikeudenkäyntikulut. Myös kohtuuseikat voivat edellyttää viranomaisen korvausvelvollisuutta. Muuten on syytä säilyttää lähtökohta, jonka mukaan osapuolet vastaavat omista prosessikustannuksistaan. Yksityisen asianosaisen korvausvelvollisuudelle tulee asettaa korkea kynnyks, koska hallintoprosessi ja siinä käsiteltävät aineellisoikeudelliset seikat ovat usein vaikeita ja vieraita yksityiselle asianosaiselle.

Tuomioistuinmaksuista säädetään toisaalla mutta on tärkeä huomata, että maksujen taso vaikuttaa oikeuden saatavuuteen. Yrityksellä tai muulla tuomioistuimen asiakkaalla tulee olla oikeusturvan sitä edellyttäessä mahdollisuus hakea tehokkaasti ja joutuisasti muutosta saamiinsa ratkaisuihin tai saattaa muutoin asiansa tuomioistuimen päätettäväksi ja vaatia oikeuksiinsa. Hallinto-oikeuksien tuomioistuinmaksut ovat 1.1.2019 alkaen 260 euroa. Oikeudenkäyntimaksua ei peritä, jos hallinto-oikeus muuttaa valituksenalaista päätöstä muutoksenhakijan eduksi.

Valituslupasääntely

Uudessa yleislaissa olisi pääsääntönä, että hallinto-oikeuden päätöksestä saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Esitys on kannatettava. Muutoksenhakua on perusteltua kehittää siten, että esimerkiksi erilaiset lupa-asiat saadaan kokonaisuudessaan päätökseen kohtuullisessa ja hakijalle ennakoitavissa olevassa ajassa. Esityksessä arvioidaan, että valituslupasääntely toisi säästöjä yksityishenkilöille ja yrityksille esimerkiksi yritystoiminnan harjoittamista taikka kaavoittamista tai rakentamista koskevista asioista.

Valituslupajärjestelmän kehittäminen liittyy osaltaan myös sääntelyn sujuvoittamishankkeeseen. Oikeuden saavutettavuus on edelleen tärkeä oikeusvaltioperiaate, mutta periaatteen tarkoituksena ei ole taata kaikille kansalaisille rajoituksetonta muutoksenhakuoikeutta kaikissa asioissa. Päinvastoin muutoksenhakujärjestelmän tulisi taata se, että oikeusjärjestyksemme turvaa yhteiskunnan vakautta ja kehittymistä sekä yksittäisten yritysten ja kansalaisten oikeusasemaa silloin, kun heillä on riittävän painava intressi konkreettisesti asiassa valvottavanaan. Tällainen olisi myös omiaan lisäämään oikeudenkäytön vakautta ja sitä kautta kansalaisten luottamusta oikeuslaitoksen toimintaa kohtaan.

Viranomaisen valitusoikeus

Hallituksen esityksen tarkoituksena ei ole muuttaa viranomaisen valitusoikeuden laajuutta nykyisestä. Viranomaisen oikeus valittaa hallintopäätöksestä perustuu viranomaisen asemaan asianosaisena, erityissäännöksiin tai

yleissäännökseen valvontaviranomaisen valitusoikeudesta. Esityksen mukaan viranomaisella säilyisi nykyisin mukainen valitusoikeus, jos valittaminen on viranomaisen valvottavana olevan yleisen edun vuoksi tarpeen. Esityksen perusteluissa selvitetään nykyistä kattavammin, missä tilanteissa yleinen etu oikeuttaa viranomaisen muutoksenhakuun.

Eduskunnan lakivaliokunta käsittelee samassa yhteydessä lakialoitetta, joka koskee hallintolainkäyttölain 6 §:n 2 momentin muuttamista (LA 1/2015). Aloitteessa ehdotetaan poistettavaksi viranomaiselta sellainen valitusoikeus, joka perustuu julkiseen etuun. Ehdotusta perustellaan muun muassa sillä, että käsite on tulkinnanvarainen. Viranomaisen valitusoikeus tulee aloitteen mukaan olla johdettavissa ainoastaan asianosaisasemasta tai erityissäännöksistä.

Säännöksen epäselvyys todettiin myös oikeusministeriön prosessityöryhmässä.¹ Työryhmä teetti kyselyn hallintotuomioistuinten lainkäyttöhenkilökunnalle. 46 prosenttia kyselyyn vastanneista kertoi, ettei viranomaisen valitusoikeutta koskeva säännös ole selkeä. 24 prosenttia totesi, ettei osannut vastata kysymykseen. Selvityksen vuoksi voidaan todeta, ettei viranomaisen valitusoikeutta koskeva säännös ole ongelmaton. Koska säännös aiheuttaa epävarmuutta niin yrityksille kuin lain soveltajille esitämme, että säännöksen poistamisen mahdollisuutta selvitetään.

Kunnioittavasti

Suomen Yrittäjät

Tiina Toivonen
lainsäädäntöasioiden päällikkö

¹ https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76138/omls_2008_18_104s.pdf?sequence=1